

p30konkor.com

عنوان آزمون : فنون ۱۲ درس ۵

زمان آزمون :

تاریخ برگزاری

نام و نام خانوادگی :

پایه تحصیلی :

نام دبیر :

ردیف	لطفًا پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید	بارم
۱	در بیت زیر واژه‌ای بیابید که مصوت بلند «ی» در آن همواره کوتاه تلفّظ می‌شود. «من نمی‌گویم زبان کن یا به فکر سود باش / ای ز فرصت بی‌خبر، در هر چه هستی، زود باش» سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳	پاسخ: ۱ زبان
۲	تقطیع عبارات زیر با کدام اختیارات شاعری مطابقت دارد؟ الف) گردآفرید: — U — U — (ب) سوی من: — U — سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳	پاسخ: ۱ الف) امکان حذف همزه (س)
۳	در بیت «نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری؟ / کزان جانب که او باشد، صبا عنبرفشان آید»: الف) وزن بیت را بنویسید. ب) شاعر در سه رکن از اختیارات شاعری بهره برده است؛ پایه‌های آوایی هریک از این ارکان را جداگانه مشخص کنید. سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲	پاسخ: ۱ الف) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (ص ۵۰) ب) ن سی م صب ک زان جا نب ف شا نا ید
۴	تقطیع ترکیب «دل پاک» به صورت «U — — U» با کدام اختیار زبانی مطابقت دارد؟ سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲	پاسخ: ۱ بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه (ص ۶۴)
۵	شاعر در مصرع اوّل بیت زیر، کدام «واو» را «مصوّت بلند» به حساب نیلورده است؟ «من و تو غافلیم و ماه و خورشید / بر این گردون گردان نیست غافل» سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲	پاسخ: ۱ آخرین «و» یا «و» سوم یا «و» بعد از واژه «ماه» یا «و» قبل از واژه «خورشید» (درس ۵ ص ۵۰ و ۶۵)
۶	با توجّه به بیت «سوی لشکر آفریدون شدند / ز نزدیک ضحاک بیرون شدند» به سؤالات پاسخ دهید: الف) به چه دلیل واژه «سو» به شکل «س» تلفّظ می‌شود؟ ب) در پایه‌های آوایی اوّل و دوم مصرع نخست، چه نوع «اختیار شاعری زبانی یکسانی» به کار رفته است؟ سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲	پاسخ: ۱ الف) زیرا واژه «سو» به واژه «لشکر» اضافه شده است. (درس ۵ ص ۵۳) ب) کسره اضافه پایان واژه «سوی» و «لشکر» بلند تلفظ شده است یا (تبدیل مصوّت کوتاه به بلند) یا (بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه) (درس ۵ ص ۵۰)

۷	چرا در خوانش مصرع «سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز» همزه آغاز هجا حذف می‌شود؟ پاسخ: ۱ زیرا قبل از همزه آغاز هجا، صامت «ر» آمده است یا همزه بین یک صامت و مصوت قرار گرفته است. (درس ۵ ص ۴۹)
۸	با توجه به سروده زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید. «در فکر آن گودالم / که خون تو را مکیده است / هیچ گودالی چنین رفیع ندیده بودم / در حضيض هم می‌توان عزیز بود» (موسوی گرمارودی) الف) آرایه پارادوکس را نشان دهید. ب) این سروده به کدام واقعه در تاریخ اسلام اشاره دارد؟ ج) شاعر این سروده، در کدامیک از سه شاخه ادبیات معاصر در عصر انقلاب اسلامی قرار می‌گیرد؟ پاسخ: ۱ الف) گودال رفیع ب) واقعه عاشورا ج) شاخه نخست (ص ۷۶) سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲
۹	مصوت بلند «ی» در کدام مصرع به کوتاه تبدیل نمی‌شود؟ ۱) یا رب قبول کن به بزرگی و فصل خویش ۲) ای گنبد گیتی ای دماوند ۳) پیش از تو آب معنی دریا شدن نداشت ۴) آن نور روی موسی عمرانم آرزوست پاسخ: ۱ گزینه ۱ پاسخ صحیح است. (ص ۵۲) سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲
۱۰	با توجه به بیت زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید. «گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را / از نازکی آزار رساند بدنش را» الف) مصرع اول بیت را تقطیع هجایی کنید. ب) ارکان معادل بیت را به گونه‌ای بنویسید که «همسان» باشد. ج) در هریک از مصراع‌ها، یک اختیار شاعری زبانی مشخص کنید. پاسخ: ۱ الف) پایه‌های آوایی مصراع اول: گر بر گ گ / ل سر خ ک / نی پی ر ه / نش را ب) ارکان معادل: مستفعل مستفعل مستفعل مستف (فعلن) ج) اختیارات: مصراع اول: بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در هجای پنجم مصراع دوم: کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در هجای چهارم یا حذف همزه در هجای پنجم سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲
۱۱	تقطیع هجایی نمونه‌های زیر، با کدام اختیار شاعری مطابقت دارد؟ الف) گیسوی او (— UU—) ب) سرافرازی (UU ——) پاسخ: ۱ الف) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (ص ۵۲) ب) حذف همزه (ص ۴۹) سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲

۱۲	<p>با توجه به بیت «چيست اين سقف بلند ساده بسيار نقش / هيچ دانا زين معما در جهان آگاه نيست» الف) وزن بيت را بنويسيد. ب) يك اختيار شاعري زباني در مصراع اول مشخص كنيد.</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-دي ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (ص ۶۵) ب) حذف همزه يا اختيار بلند تلفظ كردن مصوت کوتاه (تغيير مصوت کوتاه به بلند) (ص ۱۴۹) (ذكر يك مورد كافي است).</p>
۱۳	<p>در بيت زير اختيارات زباني را با ذكر شماره هجا نشان دهيد. «سوی چاره گشتم ز بيچارگی / ندانم بدو سر به يکبارگی» الف) کوتاه تلفظ كردن مصوت بلند ب) بلند تلفظ كردن مصوت کوتاه</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-دي ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) در هجاي اول كلمه (سو) ب) در هجاي دوم (ی) (درس ۵ ص ۵۶)</p>
۱۴	<p>در کداميك از واژگان بيت زير، مصوت بلند «ی»، همواره کوتاه است؟ «هرگز وجود حاضر غايب شنیده‌ای؟ / من در ميان جمع و دلم جاي ديگر است»</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ ميان (ص ۵۴)</p>
۱۵	<p>در کداميك از مصراع‌هاي زير، كلمه «سو» کوتاه تلفظ نمی‌شود؟ الف) روزه يك سو شد و عيد آمد و دل‌ها برخاست ب) آمد سوی كعبه سینه پرچوش</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف يا روزه يك سو شد و عيد آمد و دل‌ها برخاست (ص ۵۳ و ۵۶)</p>
۱۶	<p>در بيت زير، کداميك از انواع «تغيير كميت مصوت‌ها» ديده نمی‌شود؟ «ز دو ديده خون فشانم ز غمت شب جدایی / چه كنم كه هست اين‌ها گل باغ آشنایی»</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ کوتاه تلفظ كردن مصوت بلند (ص ۵۵)</p>
۱۷	<p>کداميك از بيت‌هاي زير، دو «برش آوایی» دارد؟ الف) شفای اين دل بيمار جز لقای تو نيست / طبيب جان خرابم کسی وراي تو نيست ب) ای سرو بلند قامت دوست / وه وه كه شمایلِت چه نيكوست!</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب يا «ای سرو بلند قامت دوست» (ص ۲۷ - ۲۸)</p>
۱۸	<p>در بيت «پيش كمان ابرویش لابه همی كنم ولی / گوش كشیده است از آن گوش به من نمی‌کند»: الف) شاعر در هجاي هفتم مصراع اول بيت، از کدام اختيار «زباني» استفاده کرده است؟ ب) وزن اين بيت چيست؟</p> <p>سوالات امتحانات نهايي متوسطه-دوازدهم-دي ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) تغيير كميت مصوت يا کوتاه تلفظ كردن مصوت بلند ب) مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن (ص ۵۳)</p>

	<p>در کدامیک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی» همواره کوتاه تلفّظ می‌شود؟ «بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم / فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ بیا (ص ۵۴)</p>	۱۹
	<p>در کدامیک از ابیات زیر، هر سه اختیار زبانی (بلند تلفّظ کردن مصوّت کوتاه - حذف همزه - کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند) به کار رفته است؟ الف) سعدی نظر از رویت کوتاه نکند هرگز / و روی بگردانی، در دامت آویزد ب) پس سوی کاری فرستاد آن دگر / تا از این دیگر شود او با خبر</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ ب) (در هجای دوم مصراع اول در کلمه‌ی «سو» کوتاه تلفظ کر تا دن مصوت بلند و در هجای سوم مصراع اول کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند و در هجای نهم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم حذف همزه به کار رفته است) (ص ۵۳)</p>	۲۰
	<p>در بیت «در دام فتاده آهویی چند / محکم شده دست و پای در بند»: الف) چرا مصوّت بلند / و / در کلمه‌ی «آهو» کوتاه تلفظ شده است؟ ب) شاعر در واژه‌ی «آهو» از کدام اختیاری شاعری داخل کمانک مقابل، استفاده کرده است؟ (وزنی - زبانی) ج) چند هجای کشیده (بدون توجّه به اختیارات شاعری) در بیت وجود دارد؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) چون بعد از مصوّت بلند / و / مصوت آمده است. (ص ۵۲) ب) زبانی (ص ۵۲) ج) چهار هجای کشیده (ص ۵۲)</p>	۲۱
	<p>در کدامیک از واژگان بیت زیر، مصوّت بلند «ی»، همواره کوتاه است؟ «به دشت دل گیاهی جز گل رویت نمی‌روید / من این زیبا زمین را آزمودم میهن ای میهن!»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ گیاه (ص ۵۴)</p>	۲۲
	<p>برای هریک از ابیات زیر، یکی از وزن‌های داخل کمانک را انتخاب کنید. (ناهمسان - همسان یک پایه‌ای - همسان دولختی) الف) بی‌تو در کلبه‌ی گدایی خویش / رنجهایی کشیده‌ام که می‌پرس ب) گفתי به غم بنشین یا از سر جان برخیز / فرمان برمت جانا، بنشینم و برخیزم ج) نسیم صبح را گفتم که با او جانبی داری / کز آن جانب که او باشد، صبا عنبرفشان آید</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ناهمسان (ص ۲۲) ب) همسان دولختی ج) همسان یک پایه‌ای (ص ۵۰)</p>	۲۳

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، اختیارات شاعری زبانی به کار رفته در هر کدام را مشخص کنید.
 الف) همه برگ بودن همی ساختی / به تدبیر رفتن نپرداختی (سعدی)
 ب) آمد سوی کعبه سینه پر جوش / چون کعبه نهاد حلقه در گوش (نظامی)
 پ) سوی چاره گشتم ز بیچارگی / ندادم بدو سر به یکبارگی (فردوسی)
 ت) نکوهش مکن چرخ نیلوفری را / برون کن ز سر باد و خیره سری را (ناصرخسرو)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف)

هَ	مَ	بَر	گِ	بُو	دَن	هَ	مِ	سَا	خَ	تِ
بِ	تَد	بِی	رِ	زَف	تَن	نَ	پَر	دَا	خَ	تِ
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (پایان کلمه) در هجای دوم مصراع نخست
 ب)؟؟

پ)

سُو	یِ	چَا	رِ	گَش	تَم	زِ	بِی	چَا	رِ	گِی
نَ	دَا	دَم	بِ	دُو	سَر	بِ	یَک	بَا	رِ	گِی
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای نخست مصراع نخست

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی پایان کلمه) در هجای دوم مصراع نخست
 ت)

نِ	کُو	هَش	مَ	گُن	جَر	خَ	نِی	لُو	فَ	رِی	رَا
بُ	رُو	گُن	زِ	سَر	بَا	دِ	خِی	رِ	سَ	رِی	رَا
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (پایان کلمه) در هجای نهم مصراع دوم

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، اختیارات شاعری زبانی به کار رفته در هر کدام را مشخص کنید.
 (الف) گفت: ای پسر این نه جای بازی است / بشتاب که جای چاره‌سازی است (نظامی)
 (ب) فریاد که در رهگذر آدم خاکی / بس دانه فشاندند و بسی دام تنیدند (فروغی بسطامی)
 (پ) بر همه اهل جهان سید و سرور علی است / در ره دین خدا، هادی و رهبر علی است (قدسی مشهدی)
 (ت) ز دو دیده خون فشانم ز غمت شب جدایی / چه کنم که هست این‌ها گل باغ آشنایی (عراقی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ (الف)

گف	تی	پ	س	ری	ن	جا	ی	با	زیست
بش	تا	ب	ک	جا	ی	چا	ر	سا	زیست
-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
مستفعل			فاعلات			فعل کن			

۱- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دوم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای پنجم مصراع نخست

(ب)

قَر	یا	د	ک	دَر	رَه	گ	د	ر	ء (ا)	د	م	خا	کی
بَس	دا	ن	ف	شاک	دَن	دُ	ب	سی	دا	م	ت	نی	دند
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-
مستفعل			مستفعل			مستفعل			فعل				

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای نهم مصراع نخست

(پ)

بَر	هَ	م	ء (اه)	ل	جَ	ها	سی	ی	دُ	سَر	وَر	عَ	لیست
دَر	رَ	و	دی	ن	خُ	دا	ها	دی	ی	رَه	بَر	عَ	لیست
-	U	U	-	-	U	-	-	U	U	U	-	U	-
مفتعلین			فاعِلین			مفتعلین			فاعِلین				

۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجاهای پنجم مصراع نخست و دوم

۲- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در هجای نهم مصراع دوم

(ت)

ز	دُ	دی	د	خو	ف	شا	نم	ز	ع	مَت	ش	ب	جُ	دا	یی
چ	کُ	نم	ک	هَس	ت	ءین	ها	گ	ل	با	غ	ء (ا)	ش	نا	یی
U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
فَعْلَات			فَاعِلَات			فَعْلَات			فَاعِلَات			فَاعِلَات			

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سیزدهم مصراع نخست

پس از تقطیع هجایی ابیات زیر، اختیارات شاعری زبانی به کار رفته در هر کدام را مشخص کنید.
 الف) تفرّج‌کنان در هوا و هوس / گذشتیم بر خاک بسیار کس (سعدی)
 ب) من نمی‌گویم زیا کن یا به فکر سود باش / ای ز فرصت بی‌خبر در هر چه هستی، زود باش (بیدل)
 پ) بیچارگی ورا چو دیدند در چاره‌گری زبان کشیدند (نظامی)
 ت) خَلَد گر به پا خاری آسان برآید / چه سازم به خاری که در دل نشیند؟ (طیب اصفهانی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف)

ت	قَر	رُج	کُ	نَکَل	دَر	هَ	وا	وُ	هَ	وَس
گُ	دُش	تِی	م	بَر	خا	کِ	بَس	یا	ر	کَس
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
	فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن	

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (واو عطف) در هجای نهم مصراع نخست
 ب)

مَن	نِ	مِی	گو	یَم	زِ	یَاکَل	کُن	یا	بِ	فِک	رِ	سو	د	باش
ءِی	زِ	قُر	صَت	بِی	خَ	بَر	دَر	هَر	چ	هَس	تِی	زو	د	باش
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
	فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن		فَاعِلَاتُن	

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره ی اضافه) در هجای دوازدهم مصراع نخست
 پ)

بِی	چا	رِ	گِی	یِ	وُ	را	چُ	دِی	دَنَد
دَر	چا	رِ	گِی	رِی	زَ	بَاکَل	کِ	شِی	دَنَد
-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
	مُسْتَفْعِل		فَاعِلَات		فَاعِلَات		فَعْلُن		

- ۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای چهارم مصراع نخست
  - ۲- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره ی اضافه) در هجای پنجم مصراع نخست
- پایه‌های آوایی بیت به صورت «مفعول مفاعیلن فعولن» نیز قابل جداسازی است. این گونه جداسازی تغییر در کشش‌های هجایی یا اختیارات شاعری به وجود نمی‌آورد.
- ت)

خَ	لَد	گَر	بِ	پا	خا	ری	یا	سَاکَل	بِ	را	یَد
چ	سا	زَم	بِ	خا	ری	کِ	دَر	دِل	نِ	شِی	نَد
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
	فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن		فَعُولُن		

- ۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای هفتم مصراع نخست
- ۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای هشتم مصراع نخست
- ۳- اختیار زبانی حذف همزه در هجای یازدهم مصراع نخست

مصوّت بلند «ی» در چه صورت همیشه کوتاه و مصوّت بلند «و» در چه صورت همیشه بلند تلفظ می‌شود؟

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ اگر مصوت بلند «ی» در میان واژگان ساده یا کلمه با پسوند و پیشوند یا ضمائر پیوسته بیاید، همواره کوتاه تلفظ می‌شود. مثل بیا، قیامت، دلداری‌اش و ... . مصوت بلند «و» نیز، در واژگان تک‌هجایی از جمله مو، رو، کو و ... هرگز کوتاه تلفظ نمی‌شود؛ واژه‌ی «سو» از این قاعده مستثنی‌ست.

تقطیع مثال‌های زیر، به صورتی که بین کمانک تقطیع شده است، با کدام اختیارات شاعری مطابقت دارد؟

آهوی دشت (U -- U -)	ساقی ما (- U U -)	جادویی (- U -)
بهبانه (-- U)	سوی من (- U U)	درخت دوستی (- U -- U)
	شب و روز (U -- U)	تو گفתי (--)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ جادویی (U -): اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای دوم
 ساقی ما (U U -): اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی»
 آهوی دشت (U - U -): اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای دوم، و اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم
 درخت دوستی (U - U - -): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در پایان هجای سوم
 سوی من (U U -): اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در پایان واژه‌ی «سو»
 بهبانه (U - -): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در پایان کلمه
 تو گفתי (U - -): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در پایان کلمه‌ی «تو»
 شب و روز (U - U -): اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در واو عطف هجای دوم

- ۱ زیان
- ۲ الف) امکان حذف همزه
ب) کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند (سو = سُ)
- ۳ الف) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (ص ۵۰)
ب) ن سی م صب ک زان جا نب ف شا نا ید
- ۴ بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه (ص ۶۴)
- ۵ آخرین «و» یا «و» سوم یا «و» بعد از واژه «ماه» یا «و» قبل از واژه «خورشید» (درس ۵ ص ۵۰ و ۶۵)
- ۶ الف) زیرا واژه «سو» به واژه «لشکر» اضافه شده است. (درس ۵ ص ۵۳)
ب) کسره اضافه پایان واژه «سوی» و «لشکر» بلند تلفظ شده است یا (تبدیل مصوّت کوتاه به بلند) یا (بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه) (درس ۵ ص ۵۰)
- ۷ زیرا قبل از همزه آغاز هجا، صامت «ر» آمده است یا همزه بین یک صامت و مصوّت قرار گرفته است. (درس ۵ ص ۴۹)
- ۸ الف) گودال رفیع   ب) واقعه عاشورا   ج) شاخه نخست (ص ۷۶)
- ۹ گزینه ۱ پاسخ صحیح است. (ص ۵۲)
- ۱۰ الف) پایه‌های آوایی مصراع اوّل: گر بر گِ گُ / لِ سر خ کُ / نی پی رِ ه / نش را
ب) ارکان معادل: مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستف (فعلن)
ج) اختیارات: مصراع اوّل: بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه در هجای پنجم
مصراع دوم: کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند در هجای چهارم یا حذف همزه در هجای پنجم
- ۱۱ الف) کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند (ص ۵۲)   ب) حذف همزه (ص ۴۹)
- ۱۲ الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (ص ۶۵)
ب) حذف همزه یا اختیار بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (تغییر مصوت کوتاه به بلند) (ص ۴۹) (ذکر یک مورد کافی است).
- ۱۳ الف) در هجای اول کلمه (سو)   ب) در هجای دوم (ی) (درس ۵ ص ۵۶)
- ۱۴ میان (ص ۵۴)
- ۱۵ الف) یا روزه یک سو شد و عید آمد و دل‌ها برخاست (ص ۵۳ و ۵۶)
- ۱۶ کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (ص ۵۵)
- ۱۷ گزینه ب یا «ای سرو بلند قامت دوست» (ص ۲۷ - ۲۸)

۱۸ الف) تغییر کمیت مصوت یا کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

ب) مفتعلن مفاعِلن مفتعلن مفاعِلن (ص ۵۳)

۱۹ بیا (ص ۵۴)

۲۰ ب) در هجای دوم مصراع اول در کلمه‌ی «سو» کوتاه تلفظ کر تا دن مصوت بلند و در هجای سوم مصراع اول کوتاه تلفظ

کردن مصوَّت بلند و در هجای نهم مصراع اول و هجای سوم مصراع دوم حذف همزه به کار رفته است) (ص ۵۳)

۲۱ الف) چون بعد از مصوَّت بلند / و / مصوت آمده است. (ص ۵۲)

ب) زبانی (ص ۵۲)

ج) چهار هجای کشیده (ص ۵۲)

۲۲ گیاه (ص ۵۴)

۲۳ الف) ناهمسان (ص ۲۲)

ب) همسان دولختی

ج) همسان یک پایه‌ای (ص ۵۰)

هَ	مَ	بَر	گِ	بُو	دَن	هَ	مِ	سَا	خَ	تِ
بِ	تَد	بِی	رِ	رَف	تَن	نَ	پَر	دَا	خَ	تِ
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (پایان کلمه) در هجای دوم مصراع نخست

ب؟؟

پ

سُو	یِ	چَا	رِ	گَش	تَم	زِ	بِی	چَا	رِ	گِی
نَ	دَا	دَم	بِ	دُو	سَر	بِ	یَک	بَا	رِ	گِی
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای نخست مصراع نخست

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی پایان کلمه) در هجای دوم مصراع نخست

ت

نِ	کُو	هَش	مَ	گُن	چَر	خَ	نِی	لُو	فَ	رِی	رَا
بِ	رُو	گُن	زِ	سَر	بَا	دِ	خِی	رِ	سَ	رِی	رَا
ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (پایان کلمه) در هجای نهم مصراع دوم

گف	تی	پ	سَن	رین	نَ	جا	ی	با	زیست
بش	تا	ب	کِ	جا	ی	چا	ر	سا	زیست
-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
مستفعل			فاعلات			فعل کن			

۱- اختیار زبانی حذف همزه در هجای دوم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای پنجم مصراع نخست

(ب)

یا	د	کِ	دَر	زَه	گِ	دُ	رِ	ء (ا)	دَ	م	خا	کی
دا	نِ	فِ	شاک	دَن	دُ	ب	سی	دا	م	ت	نی	دند
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-
مستفعل			مستفعل			مستفعل			فعل			

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای نهم مصراع نخست

(پ)

هَ	م	ء (آه)	لِ	جَ	هالِ	سِی	یِ	دُ	سَر	وَر	عَ	لیست
رَ	هَ	دی	نِ	خُ	دا	ها	دی	ئِ	رَه	بَر	عَ	لیست
U	U	-	-	U	-	-	U	U	U	-	U	-
مفتعلین			فاعِلن			مفتعلین			فاعِلن			

۱- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجاهای پنجم مصراع نخست و دوم

۲- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در هجای نهم مصراع دوم

(ت)

زِ	دُ	دِی	دِ	خو	فِ	شا	نَم	زِ	عَ	مَت	شَ	بِ	جُ	دا	یِی
چ	کُ	نَم	کِ	هَس	ت	ءین	ها	گِی	لِ	با	غ	ء (ا)	شِ	نا	یِی
U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-	-
فَعَلات			فاعِلاتن			فَعَلات			فاعِلاتن						

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سیزدهم مصراع نخست

تَ	قَر	رُج	کُ	نَاکُر	دَر	هَ	وَا	وُ	هَ	وَس
گُ	دُش	تِی	م	بَر	خَا	کِ	بَس	یَا	ر	گَس
ۛ	-	-	ۛ	-	-	ۛ	-	-	ۛ	-
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (واو عطف) در هجای نهم مصراع نخست

(ب)

مَن	نِ	مِی	گو	یَم	زِ	یَاکُر	گُن	یَا	بِ	فِک	رِ	سو	د	باش
ئِی	زِ	قُر	صَت	بِی	خَ	بَر	دَر	هَر	چ	هَس	تِی	زو	د	باش
-	ۛ	-	-	-	ۛ	-	-	-	ۛ	-	-	-	ۛ	-
فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن	فَاعِلَاتْن

اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره ی اضافه) در هجای دوازدهم مصراع نخست

(پ)

بِی	چَا	رِ	گِی	یِ	وُ	رَا	چُ	دِی	دَنَد
دَر	چَا	رِ	گِی	رِی	زَ	بَاکُر	کِ	شِی	دَنَد
-	-	ۛ	ۛ	-	ۛ	-	ۛ	-	-
مُسْتَفْعِل	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ	فَاعِلَاتْ

۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای چهارم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره ی اضافه) در هجای پنجم مصراع نخست

پایه‌های آوایی بیت به صورت «مفعول مفاعیلن فعولن» نیز قابل جداسازی است. این گونه جداسازی تغییری در کشش‌های هجایی یا اختیارات شاعری به وجود نمی‌آورد.

(ت)

خَ	لَد	گَر	بِ	پَا	خَا	رِی	یَا	سَاکُر	بِ	رَا	ئِد
چ	سَا	زَم	بِ	خَا	رِی	کِ	دَر	دِل	نِ	شِی	ئِد
ۛ	-	-	ۛ	-	-	ۛ	-	-	ۛ	-	-
فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن	فَعُولَن

۱- اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی» در هجای هفتم مصراع نخست

۲- اختیار زبانی حذف همزه در هجای هشتم مصراع نخست

۳- اختیار زبانی حذف همزه در هجای یازدهم مصراع نخست

اگر مصوت بلند «ی» در میان واژگان ساده یا کلمه با پسوند و پیشوند یا ضمائر پیوسته بیاید، همواره کوتاه تلفظ می‌شود. مثل بیا، قیامت، دل‌داری‌اش و ... . مصوت بلند «و» نیز، در واژگان تکه‌هجایی از جمله مو، رو، کو و ... هرگز کوتاه تلفظ نمی‌شود؛ واژه‌ی «سو» از این قاعده مستثنی‌ست.

جادویی (— —) : اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای دوم

ساقی ما (— — —) : اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «ی»

آهوی دشت (— — —) : اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» در هجای دوم، و اختیار زبانی بلند تلفظ

کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در هجای سوم

درخت دوستی (— — — —) : اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه (کسره‌ی اضافه) در پایان هجای سوم

سوی من (— — —) : اختیار زبانی کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند در پایان واژه‌ی «سو»

بهانه (— —) : اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در پایان کلمه

تو گفתי (— — —) : اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در پایان کلمه‌ی «تو»

شب و روز (— — —) : اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه در واو عطف هجای دوم

۹

۱

۲

۳

۴

